

Отже, важливу роль у формуванні нової економіки відіграє гармонізація відносин між найманим працівником і роботодавцем, що досягається не тільки за рахунок визнання їх рівноправними партнерами, а й завдяки посиленню їхньої взаємної відповідальності та розумінню одержання взаємної вигоди від чесних правил гри, довіри один до одного та належного виконання своїх зобов'язань, домінування ідеології соціальної відповідальності партнерів один перед одним.

Література

1. Калиниченко М. П. Гармонізація соціально-трудових відносин у системі маркетингового управління підприємством / М. П. Калиниченко // Економічний часопис-XXI. – 2013. – № 11–12. – С. 54–57.

2. Соціально-трудові відносини: проблеми гармонізації : монографія / М. В. Семикіна, З. В. Смутчак, С. Р. Пасека, Ю. Д. Петров ; за ред. М. В. Семикіної. – Кіровоград : КОД, 2012. – 300 с.

УДК 631.15:339.137

Кучер А. В.,

канд. пед. наук,

член-кореспондент Академії економічних наук України,

завідувач сектора економічних досліджень,

ННЦ «Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О. Н. Соколовського»

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАНЬ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У попередніх дослідженнях ми розглянули взаємозв'язки між розміром землекористування й основними еколого-економічними показниками діяльності аграрних підприємств крізь призму відтворення родючості ґрунтів [1]. Тепер висвітлимо результати дослідження соціально-економічних аспектів формування конкурентоспроможності землекористувань аграрних підприємств. У ролі інтегрального соціально-економічного критерію конкурентоспроможності землекористувань аграрних підприємств ми обрали показник новоствореної вартості з розрахунку на 1 га, що включає в себе

величину оплати праці з відрахуваннями, прибуток, амортизацію та орендну плату за земельні та майнові паї. Як свідчать результати групування (табл. 1), зі збільшенням розміру землекористування величина новоствореної вартості не мала чіткої тенденції, проте найвищою (2421 грн/га) вона виявилася в групі підприємств з розміром «земельного банку» 15–20 тис. га. Водночас у групі підприємств із найбільшим «земельним банком» новостворена вартість виявилася найнижчою (1582 грн/га) серед сформованих груп, при цьому головною причиною став найменший прибуток з розрахунку на гектар.

Аналізуючи складники новоствореної вартості, слід зазначити, що зі зростанням розміру землекористування в їх динаміці важко виявити чіткі тенденції за винятком двох: по-перше, показники першої та сьомої груп підприємств у багатьох випадках виявилися досить подібними, що може свідчити про те, що як невеликі (до 3 тис. га), так і великі (понад 20 тис. га) за розміром землекористування підприємства можуть досягати рівновеликих соціально-економічних параметрів конкурентоспроможності; по-друге, більші за розміром землекористування підприємства зазвичай конкурентоспроможніші на ринку оренди земельних паїв, оскільки виплачують вищу орендну плату, про що свідчить динаміка її зміни в розрізі сформованих груп.

1. Соціально-економічні параметри діяльності аграрних підприємств з різним розміром землекористування, 2013 р.

Показники	Групи аграрних підприємств за розміром землекористування, га								У середньому по сукупності
	До 3000	3001-5000	5001-7000	7001-10000	10001-15000	15001-20000	Понад 20000	У т.ч. понад 50000	
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
Кількість підприємств у групі, од.	6809	885	314	170	95	24	62	13	8359
Частка групи, %	81,5	10,6	3,8	2,0	1,1	0,3	0,7	0,1	100,0
Площа с.-г. угідь на підприємство, га	1183	3799	5808	8281	11833	17098	40429	83919	2236
Новостворена вартість, грн/га	2335,2	2189,3	1834,0	1808,3	2153,7	2420,8	2404,3	1582,2	2220,6
у т.ч.: оплата праці з нарахуваннями, грн/га	662,9	699,8	595,9	660,0	654,9	683,5	643,4	585,4	660,1
прибуток, грн/га	775,6	546,9	306,8	213,2	355,2	466,7	738,3	73,8	609,3
амортизація, грн/га	326,1	369,2	339,2	351,4	470,6	429,7	308,2	217,8	345,6
орендна плата за земельні та майнові паї, грн/га	570,6	573,4	592,1	583,7	673,0	840,9	714,4	705,2	605,6
Річний фонд оплати праці з відрахуваннями 1 працівника, тис. грн	25,7	29,8	29,7	31,7	36,5	27,1	32,0	32,1	28,5

у т.ч.: у рослинництві	24,8	27,4	29,5	31,3	34,6	25,9	30,6	30,8	27,3
у тваринництві	28,2	35,0	30,3	32,6	42,2	31,1	37,4	36,3	31,5
Частка витрат на оплату праці й відрахування, %: у загальних витратах	11,1	11,1	10,4	10,0	8,7	8,5	9,4	9,1	9,9
у виручці від реалізації	11,4	12,2	10,8	11,1	9,2	8,7	9,1	8,5	10,9
Співвідношення витрат на оплату праці й відрахування з прибутком, %	85,5	128,0	194,2	309,6	184,4	146,5	87,1	793,2	108,3
Кількість працівників на 100 га с.-г. угідь, осіб	2,6	2,4	2,0	2,1	1,8	2,5	2,0	1,8	2,3
Орендна плата за 1 га с.-г. угідь, грн	566,4	569,5	587,2	582,7	670,9	840,1	711,3	704,1	601,9
Частка витрат на орендну оплату за землю, %: у загальних витратах	9,5	9,1	10,3	8,9	8,9	10,4	10,3	10,9	9,0
у виручці від реалізації	9,8	10,0	10,6	9,8	9,4	10,7	10,1	10,2	9,9
Співвідношення витрат на орендну плату за землю з прибутком, %	73,0	104,1	191,4	273,3	188,9	180,0	96,3	954,1	98,8
Виручка від реалізації з розрахунку на 1 працівника, тис. грн	224,8	243,3	276,5	285,6	397,1	311,0	351,7	379,5	261,5
Зарплатомісткість 1 грн продукції (за виручкою), грн	0,115	0,122	0,108	0,111	0,092	0,087	0,091	0,085	0,109

Примітка. Із загальної сукупності аграрних підприємств вилучено ті з них, що не мали с.-г. угідь (290 од.), а також ті, де площа с.-г. угідь була до 100 га (464 од.).

Джерело: авторські розрахунки на основі офіційних даних форми № 50-с.г.

Попри те, що річний фонд оплати праці з відрахуваннями з розрахунку на працівника загалом мав тенденцію до підвищення з певними коливаннями, питома вага витрат на оплату праці як у загальних витратах, так й у виручці від реалізації знижувалася зі збільшенням розміру землекористування. З одного боку, це пов'язано з певним зниженням трудозабезпеченості (напр., якщо в першій групі на 100 га с.-г. угідь припадало 2,6 працівника, то у восьмій групі – 1,8 працівника), а з іншого боку, – з випереджальними темпами зростання виручки від реалізації з розрахунку на працівника (68,8 %) над темпами збільшення річного фонду оплати праці з відрахуваннями з розрахунку на працівника (24,9 %). У результаті цього зарплатомісткість 1 грн продукції (відношення фонду оплати праці до виручки) мала тенденцію до зниження. Співвідношення витрат на оплату праці й відрахувань із прибутком з підвищенням розміру землекористування формувалося на користь оплати праці, за винятком двох груп: першої та сьомої, де ці показники були найнижчими й становили 85,5 % і 87,1 %, тобто переважав прибуток.

На відміну від оплати праці, зі збільшенням розміру землекористування

частка витрат на орендну плату за землю як у загальних витратах, так й у виручці від реалізації зростала, хоч і за певних коливань. Це, зокрема, пов'язано з випереджальними темпами збільшення орендної плати з розрахунку на гектар (24,3 %) над темпами зростання виручки від реалізації на гектар (19, %). Водночас співвідношення витрат на орендну плату за землю з прибутком у всіх групах формувалося на користь орендної плати, крім першої та сьомої груп, де воно було протилежним, що зумовлено найвищою масою прибутку на гектар.

Отже, за сумою новоствореної вартості найконкурентоспроможнішими виявилися аграрні підприємства з різними розмірами землекористувань (до 3 тис. га і 15–20 тис. га), проте для досягнення європейських соціально-економічних стандартів, які б дозволяли успішно конкурувати, є необхідність усім аграрним підприємствам посилювати соціальну відповідальність бізнесу.

Література

1. Кучер А. В. Грунтово-екологічні аспекти розвитку агрохолдингів / А. В. Кучер, Л. Ю. Кучер // Формування ринкової економіки. – 2015. – № 33. – С. 221–234.

УДК 330.34.01

Лопушняк Г.С.,
проф., д-р екон. наук, проф.,
кафедра управління персоналом та економіки праці,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

В останні роки законодавчі і виконавчі органи влади України посилили увагу до соціальних проблем, що відобразилось у прийнятті певних законодавчих актів соціального спрямування, в незначному рості інвестицій у людський капітал, у частковому впровадженні адресних принципів підтримки різних соціальних груп тощо. Соціальні питання ключовими визнали практично